

Programmabegroting 2020

Recreatieschap Rottemeren

april 2019

Inhoudsopgave

1. BESTUURLIJKE SAMENVATTING	2
2. UITGANGSPUNTEN	5
3. PROGRAMMAPLAN	7
3.1 PROGRAMMA 1: BEHEER, ONDERHOUD EN EXPLOITATIE GEBIEDEN	7
3.2 PROGRAMMA 2: ONTWIKKELING	12
3.3 ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	18
3.4 OVERZICHT OVERHEAD	20
4. PARAGRAFEN	22
4.1 WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING	22
4.2 ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN	25
4.3 FINANCIERING	27
4.4 GRONDBELEID	28
4.5 BEDRIJFSVOERING	29
5 FINANCIËLE BEGROTING	30
BIJLAGEN	38

1. Bestuurlijke samenvatting

In deze bestuurlijke samenvatting zijn de speerpunten per programma benoemd. Deze punten zijn verder uitgewerkt in hoofdstuk 3: Programmaplan en hoofdstuk 4: Paragrafen. In hoofdstuk 3 is ook beschreven wat onder de reguliere werkzaamheden valt.

Bestuurlijke context

De provincie Zuid-Holland is per 1 januari 2018 uit het recreatieschap Rottemeren getreden. Dit besluit maakte een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling noodzakelijk. Deze gewijzigde regeling, die de vorm heeft gekregen van een collegeregeling is per 1 januari 2018 in werking getreden.

In de gewijzigde Gemeenschappelijke Regeling is bepaald dat de raden van de deelnemende gemeenten de kaders voor het recreatiebeleid vaststellen. Ook vragen opgaven als toenemende verstedelijking, klimaatopgaven en gezondheid om een nieuwe visie op de functie en inrichting van het gebied. Om hier invulling aan te geven heeft het recreatieschap in 2018 de notitie "Ruimte voor een groenblauwe toekomst – koers en ambities voor recreatief landschapspark Rottemeren" opgesteld en de gemeenteraden van de drie deelnemende gemeenten gevraagd deze vast te stellen als kaderstellend document. Als uitwerking hiervan wordt in 2019 het Ontwikkelingsplan met een Uitvoeringsagenda opgesteld.

De samenwerking tussen het recreatieschap en Staatsbosbeheer is met ingang van 2019 met vijf jaar verlengd.

Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden

De activiteiten die sinds 2018 de meeste aandacht vragen zijn de boswerkzaamheden, Het Algemeen Bestuur heeft op 27 november 2017 goedkeuring verstrekt aan een planmatige aanpak van de bosopstanden om o.a. invulling te geven aan de problematiek van de essentaksterfte. In 2018 zijn de boswerkzaamheden in het eerste werkblok Bleiswijkse Zoom Noord uitgevoerd en worden risicovolle essen in de overige gebiedsdelen aangepakt. In 2019 is gestart met het werkblok Lage Bergse Bos..

In het kader van het project Ontwikkellocaties wordt een aantal lopende initiatieven en ontwikkellocaties met prioriteit opgepakt. In hoeverre de uitvoering hiervan zal leiden tot consequenties voor het beheerbudget was ten tijde van het opstellen van deze begroting 2020 nog niet inzichtelijk.

Grondzaken en exploitaties (Economisch beheer)

In 2020 wordt verder gewerkt aan de doorwerking van de projecten Ontwikkellocaties en Marketing en programmering. Het aantrekken van structurele exploitaties is er opgericht de identiteit en attractiewaarde van het gebied te versterken. Evenementen dienen te passen binnen

de beleidsmatige kaders van de gemeenten op o.a. het gebied van veiligheid en de landelijke regelgeving vanuit de flora- en faunawet. Daarnaast is het maatschappelijk draagvlak van belang.

Ontwikkeling

Bij het opzetten van het Ontwikkelingsplan met Uitvoeringsprogramma en met de programma's Gebiedsontwikkeling A16 en Rivieroevers wordt verder invulling gegeven aan nieuwe projecten en innovatieve ontwikkelingen met als doel vitale en aantrekkelijke gebieden te realiseren en te behouden.

Gebiedsontwikkeling A16

In 2017 is het Tracébesluit A16 Rotterdam onherroepelijk geworden en is Rijkswaterstaat gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor de realisatie van de snelweg. Het recreatieschap wil de directe inpassing van de A16 Rotterdam aangrijpen om te komen tot een optimale en toekomstbestendige herinrichting van het gehele Lage Bergse Bos. In 2019 vindt de planvoorbereiding plaats, de realisatie zal naar verwachting vanaf 2020 kan starten.

Rivieroevers

Het programma Rivieroevers wordt uitgevoerd door de gemeente Rotterdam en mede gefinancierd met middelen van het recreatieschap. Deze samenwerking is verankerd in een samenwerkingsovereenkomst. In deze samenwerkingsovereenkomst is o.a. vastgelegd aan welke projecten binnen het programma Rivieroevers de schapsbijdrage besteed wordt. De uitvoering van de eerste projecten binnen het programma waaraan het schap bijdraagt is aangevangen in 2018.

Financiële samenvatting

Exploitatie

De deelnemersbijdrage bedraagt € 3.928.900 en is gespecificeerd weergegeven in hoofdstuk 3.3 Algemene Dekkingsmiddelen. Conform de besluitvorming zijn de deelnemersbijdragen gemaximeerd waarbij alleen de jaarlijkse prijsindexatie doorberekend wordt aan de deelnemers. Voor een nadere specificatie van de lasten en baten wordt verwezen naar de diverse programma's.

Vermogenspositie

De geprognostiseerde eindstand van de algemene reserve ultimo 2020 bedraagt € 4,7 mln.

In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de meerjarenraming en de vermogenspositie.

Wijziging in verslaggeving met ingang van 2018

De verslaggevingsvoorschriften voor gemeenten en provincies zijn voor Gemeenschappelijke Regelingen vanaf 2018 gewijzigd. Vanaf begroting 2018 zijn de volgende aanpassingen reeds opgenomen:

- Overhead is niet meer onder de afzonderlijke beleidsprogramma's verantwoord, maar is centraal in een apart overzicht opgenomen.
- Investerings met maatschappelijk nut moeten verplicht worden geactiveerd. In de praktijk gaat het hier om de uitgaven op kredieten (projecten). Tot 2018 werden deze uitgaven rechtstreeks binnen de programma's (exploitatie) verantwoord. Vanaf 2018 zijn de uitgaven geactiveerd en wordt hier op afgeschreven. De afschrijvingslasten worden wel binnen de programma's (exploitatie) verantwoord. Ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten is reeds in begroting 2018 een reserve ingesteld.

2. Uitgangspunten

Met ingang van 1 januari 2015 is de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (Wgr) gewijzigd. Deze wetsaanpassing heeft onder meer gevolgen voor de indieningstermijn van de programmabegroting. In de praktijk betekent dit dat de programmabegroting half april voorafgaand aan het betreffende begrotingsjaar gereed moet zijn.

Voor de programmabegroting 2020 zijn de financiële afspraken die gemaakt zijn in artikel 6 van de Samenwerkingsovereenkomst Staatsbosbeheer-Recreatieschap Rottmeren van belang. In dit artikel is bepaald dat de dekking van de kosten m.i.v. 2019 budget-gestuurd wordt en dat *“gerichte prijs- en productafspraken tussen Partijen worden gemaakt over de invulling van de Werkzaamheden”*. Afsproken is dat *“de prijsstelling van de Werkzaamheden”* vanaf 2019 jaarlijks worden herijkt op basis van interne nacalculatie door Staatsbosbeheer en dat wijzigingen verwerkt worden in de eerstvolgende programmabegroting (met uitzondering van Groot Onderhoud en Kredieten)

1. De resultaten van bovenvermelde nacalculatie/herijking waren ten tijde van het opstellen van deze begroting 2020 nog niet bekend. Daarnaast zijn er in 2019 twee andere aanleidingen die mogelijk invloed hebben op deze begroting: De herijking van het Terrein Beheer Model;
2. Het opstellen van het Ontwikkelplan met Uitvoeringsprogramma

Ook de invloed hiervan op de begroting waren ten tijde van het opstellen ervan nog niet bekend. De eventuele effecten van het voorgaande op de programmabegroting 2020 worden in de najaarsrapportage in beeld gebracht en door middel van een begrotingswijziging voorgelegd.

Het uitgangspunt voor de programmabegroting 2020 is het bestaande en aanvaarde beleid, zoals vastgelegd in de programmabegroting 2019, de najaarsrapportage 2018, kredietmutaties en de besluiten van het Algemeen Bestuur tot 1 maart 2019. Structurele effecten die voortkomen uit de jaarrekening 2018 (bij opstellen begroting 2020 nog niet gereed) zullen worden verwerkt in de eerste begrotingswijziging 2020.

De begroting Onderhoudskosten wordt gebaseerd op het meerjarenonderhoudsplan TBM. In het 2de kwartaal 2019 zal een herijking van de plannings voor Regulier en Groot Onderhoud en de vervangingsinvesteringen plaatsvinden, de effecten uit deze herijking zullen via een apart bestuursvoorstel worden voorgelegd.

De opbrengsten uit huren, pachten, e.d. zijn conform de actuele contracten bijgesteld en ook eventuele nieuwe (externe) ontwikkelingen zijn (bij bestaand beleid) meegenomen.

Voor de prijsstijging op de ramingen voor 2020 is een indexatie van 3,4% toegepast, overeenkomstig het indexeringspercentage van de Kring van gemeentesecretarissen. Deze indexering is toegepast op alle lasten, met uitzondering van belastingen, verzekeringen, rentelasten en afschrijvingen. Op basis van het voorzichtigheidsbeginsel, is de indexering niet toegepast op de baten. Voor de meerjarenraming 2021 tot en met 2023 is geen indexering toegepast.

De begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 moeten, conform de uitgangspunten in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), structureel en reëel in

evenwicht zijn. Dit houdt in dat structurele lasten alleen worden gedekt met structurele baten. Als dit niet het geval zou zijn, zou de kans groot zijn dat er op termijn een begrotingstekort ontstaat. De nadere uitwerking is opgenomen in de financiële begroting (zie hoofdstuk 5).

De deelnemersbijdragen zijn opnieuw berekend. Hierbij is rekening gehouden met de indexatie.

In de voorliggende begroting 2020 is de dienstverlening van Staatsbosbeheer opgenomen overeenkomstig de dienstverleningsbedragen uit de begroting 2019.

3. Programmaplan

Het programmaplan is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- *Programma 1 Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden*
- *Programma 2 Ontwikkeling*
- *Algemene dekkingsmiddelen*
- *Overzicht overhead.*

In dit hoofdstuk wordt per programma een toelichting gegeven op de ambities, de voorgestelde aanpak om deze ambities te realiseren en wat de kosten hiervoor zijn.

3.1 Programma 1: Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden

Ambitie: Wat willen we bereiken?

De natuur- en recreatiegebieden vallend binnen de Gemeenschappelijke Regeling worden onderhouden conform het principe 'schoon, heel en veilig' voor een optimaal gebruik door de bezoekers. Onder het beheer van de gebieden vallen tevens diverse exploitaties, die bijdragen aan de recreatieve kwaliteit.

Aanpak: Wat gaan we daarvoor doen?

Het beheer, onderhoud en de exploitatie van de gebieden wordt gerealiseerd door middel van de volgende producten:

1. Gebiedsbeheer;
2. Economisch beheer;
3. Regelgeving & handhaving;
4. Communicatie.

Ad.1 Gebiedsbeheer

Het product gebiedsbeheer betreft het doen onderhouden van de natuur- en recreatiegebieden en de daarbij behorende beheertaken. De basis voor de reguliere onderhoudswerkzaamheden is beschreven in het terreinbeheermodel (TBM). Dit model is opgebouwd uit doeltypen met specifieke recreatieve doelen en maatregelen gerelateerd aan marktconforme normprijzen per doeltipe. Continue evaluatie van de onderhoudswerkzaamheden draagt bij aan het voortdurend actualiseren van het terreinbeheermodel en het beheersbaar houden van zowel de te treffen onderhoudsmaatregelen als de kosten.

Ten behoeve van de werkzaamheden voor het groot onderhoud wordt gebruik gemaakt van een jaarlijks geactualiseerde meerjarenonderhoudsprognose. Hiermee worden voorzieningen getroffen voor toekomstig groot onderhoud. Met behulp van het uitvoeren van diverse inspecties, wordt de staat van het beoogde groot onderhoud getoetst. De bevindingen uit deze voortdurende evaluatie worden verwerkt alvorens de werkzaamheden worden uitgevoerd.

Het product gebiedsbeheer bestaat verder uit:

- inventariseren en selecteren van partijen die in staat zijn om (een deel van het) natuur-en recreatieschap te onderhouden;
- het maken van afspraken met partijen.

In 2020 zijn naast het reguliere onderhoud (o.a. maaien, snoeien, reinigen) en het jaarlijks voorkomende groot onderhoud (o.a. baggeren, dunnen van houtopstanden, herstel van wegen en paden) extra groot onderhoud maatregelen voorzien. Deze volgen uit de meerjarenplanning en worden in 2019, na controle in het veld, specifiek bepaald en voorbereid. Het programma groot onderhoud wordt nader toegelicht in de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen.

Het Algemeen Bestuur heeft op 27 november 2017 goedkeuring verstrekt aan een planmatige aanpak van de bosopstanden om o.a. invulling te geven aan de problematiek van de essentaksterfte. In 2018 zijn de boswerkzaamheden in het eerste werkblok Bleiswijkse Zoom Noord uitgevoerd en worden risicovolle essen in de overige gebiedsdelen aangepakt. Vooral nog is in 2019 het werkblok Lage Bergse Bos en oostelijk deel Hoekse Park ingepland. In 2020 wordt het werkblok Bleiswijksezoom zuidelijk gedeelte uitgevoerd, deze wordt in 2019 ingemeten en geblest.

Ook het beheersen van invasieve plaagsoorten zoals reuzenberenklauw, Japanse duizendknoop is een belangrijk aandachtspunt. Deze soorten worden jaarlijks gemonitord zodat zij niet de overhand krijgen in de natuur- en recreatiegebieden, de te beheersen gebieden worden steeds kleiner.

In het kader van het project Ontwikkellocaties wordt vanaf 2018 een aantal lopende initiatieven en ontwikkellocaties met prioriteit opgepakt. In hoeverre de uitvoering hiervan zal leiden tot consequenties voor het beheerbudget was ten tijde van het opstellen van deze begroting 2020 nog niet inzichtelijk.

Ad.2 Economisch beheer

De taken die binnen economisch beheer worden uitgevoerd zijn:

- Beheer grondpositie
- Beheer exploitaties
-

Het aantrekken van structurele exploitaties is er op gericht de identiteit en attractiewaarde van het gebied te versterken. Evenementen dienen te passen binnen de beleidsmatige kaders van de gemeenten op o.a. het gebied van veiligheid en de landelijke regelgeving vanuit de flora- en faunawet. Daarnaast is het maatschappelijk draagvlak van groot belang.

Het Dagelijks Bestuur heeft op 2 oktober 2017 een marketing- en communicatiestrategie vastgesteld. Hiermee is het project Marketing en Programmering in de uitvoeringsfase terechtgekomen. Ook het project Ontwikkellocaties is in de uitvoeringsfase beland. Beide projecten zullen naar verwachting in 2020 doorwerken in het economisch beheer.

Beheer grondposities

De grondposities (gronden en opstallen binnen het werkingsgebied) worden zodanig beheerd dat dit bijdraagt aan de lange termijn strategie van het recreatieschap. Het resultaat hiervan is dat voldaan wordt aan de rechten en plichten die het bezit van grond met zich meebrengt. Hieronder

valt ook het afstoten van posities die geen (recreatief) belang dienen, alsmede het verwerven van gronden die van belang kunnen zijn voor toekomstige ontwikkelingen van het recreatieschap.

Beheer exploitaties

Het beheer van exploitaties heeft betrekking op het aangaan van overeenkomsten met derden gericht op de exploitatie en/of het gebruik van schapsgronden en –opstallen (passend binnen de huidige ambities van het recreatieschap), alsmede het actief administratief, financieel, juridisch en relationeel beheren van deze overeenkomsten.

Het resultaat is het vastleggen en actief beheren van privaatrechtelijke afspraken, waarbij een optimale netto-opbrengst wordt nagestreefd.

Indien binnen programma ontwikkeling of kwaliteitsimpuls waarvoor een separaat urenbudget of krediet beschikbaar is gesteld behoefte is aan een van de taken uit het product *economisch beheer*, dan komen de uren niet ten laste van product *economisch beheer*, maar ten laste van dit separate urenbudget of krediet.

Ad.3 Regelgeving & handhaving

Regelgeving & handhaving bestaat uit de volgende onderdelen:

- Vergunningen, ontheffingen en toestemmingen;
- Toezicht en handhaving.

Vergunningen, ontheffingen en toestemmingen

De recreatiegebieden kunnen gebruikt worden voor het recreëren door individuen en door groepen. Voor beide vormen van gebruik geldt dat niet alles altijd mag en kan. Wanneer een gebruiker of organisatie een bepaalde activiteit wil uitvoeren binnen het recreatieschap, vraagt hij hiervoor een vergunning, ontheffing of toestemming aan. Dit komt voort uit het oogpunt van de doelstellingen van de Gemeenschappelijke Regeling en de openbare orde en veiligheid. Het recreatieschap verleent vergunningen en ontheffingen uitsluitend op basis van de Gebiedsverordening Recreatieschap Rottmeren 2018. Toestemmingen worden vanuit de eigenstandige privaatrechtelijke bevoegdheid van het schap zelf gegeven.

Toezicht en handhaving

Toezicht en Handhaving (T&H) bestaat uit de onderdelen gastheerschap, daadwerkelijke handhaving en de regierol bij samenwerking. De invulling van de drie onderdelen leidt tot een compleet palet van activiteiten op de doelstelling schoon, heel en veilig in een gebied. Dit palet wordt ingevuld op basis van de aard en het gebruik van het gebied.

Basisuitgangspunten voor de inzet van T&H zijn de veiligheid van de gebruikers van de gebieden zo goed mogelijk waarborgen en de eigendommen van het schap heel houden. Hiermee wordt prioriteit gegeven aan de veiligheid van de recreant en worden andere zaken alleen aangepakt als de beschikbare middelen niet volledig aan handhaving besteed moeten worden.

Ad.4 Communicatie

Het bestuur wordt gefaciliteerd in het vertalen van haar ambities aan het publiek en op een positieve wijze beïnvloeden van de publieke opinie. Daarnaast wordt de promotie van de recreatiegebieden en de routenetwerken verzorgd, zodat de bekendheid wordt vergroot en het bezoek aan de gebieden wordt gestimuleerd. Hiervoor zullen met name digitale communicatiemiddelen worden ingezet. Indien van toepassing werkt communicatie daarin samen

met andere (terreinbeherende) organisaties. Om het budget voor communicatie zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten, wordt de methodiek van de leefstijlen voor dagrecreatie gebruikt in het benaderen van doelgroepen.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Programma Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	Rekening 2018	Begroting 2019 na wijziging	Begroting 2020
Lasten			
Gebiedsbeheer	3.529.588	3.518.700	3.581.100
Economisch beheer	298.998	290.800	294.200
Regelgeving & handhaving	480.600	493.900	510.700
Communicatie	13.537	24.600	25.400
Totaal lasten	4.322.723	4.328.000	4.411.400
Baten			
Gebiedsbeheer	54.773	37.357	57.400
Economisch beheer	1.464.019	700.000	680.000
Regelgeving & handhaving	-	-	-
Communicatie	-	-	-
Totaal baten	1.518.792	737.357	737.400
Saldo gewone bedrijfsvoering	2.803.931-	3.590.643-	3.674.000-
Kredieten			
Lasten kredieten	595	-	-
Baten kredieten (bijdragen derden)	7.375	-	-
Saldo kredieten	6.780	-	-
Totaal saldo van baten en lasten	2.797.151-	3.590.643-	3.674.000-
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			
Toevoeging reserves	-	-	-
Onttrekking reserves	133.520	133.500	133.500
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	133.520	133.500	133.500
Resultaat	2.663.631-	3.457.143-	3.540.500-

De lasten voor 2020 gebiedsbeheer van € 3.6 mln. bestaan voor € 1.1 mln. uit regulier onderhoud, de jaarlijkse dotatie aan de voorziening Groot Onderhoud van € 1.65 mln., lasten dienstverlening Staatsbosbeheer € 0.7 mln. en overig lasten van € 66.000.

Zie voor de dotatie aan de voorziening Groot Onderhoud ook de verdere toelichting op de voorziening Groot Onderhoud bij paragraaf 4.2 Onderhoud kapitaalgoederen.

De baten op gebiedsbeheer bestaan uit de jaarlijkse vrijval uit de voorziening afkoopsommen voor € 24.157 en (bijdragen) veerpont € 13.200.

Vanaf 2018 is jaarlijks een bedrag aan inkomsten leges en vergunningen begroot van € 20.000.

Het bedrag aan begrote baten huren/pachten bedraagt

€ 680.000. De totale geraamde baten bedragen daarmee € 700.000.

Het begrote bedrag van € 133.500 aan geplande onttrekkingen ten gunste van de exploitatie uit de reserves betreffen de volgende posten:

1. Een bedrag van € 12.700 vanuit de investeringsreserve ten behoeve van de jaarlijkse afschrijvingslasten van de sluiswachterswoning;
2. Een bedrag van € 120.800 vanuit de Reserve beheer Noordoever als jaarlijkse dekking voor het onderhoud aan de Noordoever.

Kredieten

Naam krediet	Sluitdatum	Totaal krediet	Realisatie t/m 2018	Actuele begroting	Prognose 2020	Prognose t/m 2020	% lasten t.o.v. totaal krediet
Project Waterkwaliteit Bleiswijkse Zoom	2021	545.915	255	0	0	255	0%
- Dekking uit Algemene Reserve		545.915	255	0		255	
- Dekking bijdragen derden							
Warmteleiding Rotterdam-Leiden	2020	10.000	595	0	0	-6.780	0%
- Dekking bijdragen derden			7.375				
- Dekking uit Exploitatie		0	-6.780	0		-6.780	
- Dekking bijdragen derden		10.000					
Totaal programma 1		555.915	850	0	0	-6.525	
- Dekking uit Algemene Reserve		545.915	255	0	0	255	
- Dekking bijdragen derden		10.000	7.375	0	0	0	
- Dekking uit Exploitatie		0	-6.780	0	0	-6.780	

Krediet Project Waterkwaliteit Bleiswijkse Zoom

Bij de voorbereidingen van het project is gebleken dat het voor het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard gecompliceerder was dan waar aanvankelijk van uit werd gegaan. Hierdoor is de projectraming van bijna 1 miljoen euro gestegen naar ruim 1.8 miljoen euro. Het hoogheemraadschap heeft het recreatieschap gevraagd haar bijdrage fors te verhogen. Op 10 december 2018 heeft het Algemeen Bestuur hier een positief besluit op genomen en besloten het krediet met € 450.000 te verhogen tot € 545.915. De voorbereidingen van HHSK lopen door in 2019, uitvoering van de werkzaamheden is gepland in het najaar van 2020.

Krediet Warmteleiding Rotterdam-Leiden

Het warmtebedrijf Rotterdam wil haar warmtenet doortrekken naar Leiden. Daarmee wordt het mogelijk om warmte uit de industrie in de Rotterdamse haven te leveren aan de Leidse regio. De leiding kruist de Rotte bij het Lage Bergse Bos en verlaat bij de Bleiswijkse Fles het Rottmerengebied. We zijn gezamenlijk, in goed overleg, gekomen tot een tracé dat uiteindelijk geen effect zal hebben op het landschap in de Rottmeren. Tijdens de uitvoering is echter, met name bij de ingravingen en boorinstallaties hinder te verwachten. De aanleg start naar verwachting in 2019.

De kosten die Staatsbosbeheer maakt ten behoeve van dit project kunnen via een opdracht worden gedeclareerd bij het warmtebedrijf.

Het recreatieschap ontvangt voor het zakelijk recht een vergoeding conform de bestaande Gasunie-systematiek.

3.2 Programma 2: Ontwikkeling

Ambitie: Wat willen we bereiken?

Het bestuur wordt geadviseerd over de implementatie van mogelijke nieuwe ontwikkelingen die passen binnen de doelstelling van de Gemeenschappelijke Regeling en die een recreatieve meerwaarde opleveren en/of de natuurwaarde versterken. In de gewijzigde Gemeenschappelijke Regeling die per 1 januari 2018 in werking is getreden, is bepaald dat de raden van de deelnemende gemeenten de kaders voor het recreatiebeleid vaststellen. Bovendien vragen opgaven als toenemende verstedelijking, klimaatopgaven en gezondheid om een nieuwe visie op de functie en inrichting van het gebied. Om hier invulling aan te geven heeft het recreatieschap in 2018 de notitie “Ruimte voor een groenblauwe toekomst – koers en ambities voor recreatief landschapspark Rottmeren” opgesteld en de gemeenteraden van de drie deelnemende gemeenten gevraagd deze vast te stellen als kaderstellend document. Als uitwerking hiervan wordt in 2019 het Ontwikkelingsplan met een Uitvoeringsagenda opgesteld.

Aanpak: Wat gaan we daarvoor doen?

Algemeen

Het bestuur wordt geadviseerd over in te nemen standpunten ten aanzien van initiatieven die de doelstelling van het schap raken. Zo wordt inspraak geleverd op 'ruimtelijke plannen' en initiatieven van derden (bijvoorbeeld de aanleg van de warmteleiding Rotterdam-Leiden door het gebied en de realisatie van de Holland Rail Terminal in Bleiswijk). Hiervoor wordt het product Planvorming & Gebiedsontwikkeling op basis van reguliere uren geleverd. Tot dit product behoort ook strategische of anticiperende verwerving en het tijdelijk beheer in het kader van vastgoed. Voor gebieden wordt via verwerving, erfpacht of huur een positie verkregen. Voorts wordt invulling gegeven aan nieuwe projecten en ontwikkelingen met als doel vitale en aantrekkelijke gebieden te realiseren en te behouden, o.a. in de programma's Gebiedsontwikkeling A16 en Rivieroevers.

Gebiedsontwikkeling A16

In 2017 is het Tracébesluit A16 Rotterdam onherroepelijk geworden en is Rijkswaterstaat gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor de realisatie van de snelweg. Het recreatieschap wil de directe inpassing van de A16 Rotterdam aangrijpen om te komen tot een optimale en toekomstbestendige herinrichting van het gehele Lage Bergse Bos. Deze herinrichting omvat in de eerste plaats de wettelijk voorgeschreven maatregelen die direct samenhangen met de inpassing van de A16. De kosten hiervan zijn voor rekening van Rijkswaterstaat. Daarnaast bevat de herinrichting bovenwettelijke maatregelen die niet op Rijkswaterstaat kunnen worden verhaald.

Rivieroevers

Het programma Rivieroevers wordt uitgevoerd door de gemeente Rotterdam en mede gefinancierd met middelen van het recreatieschap. Deze samenwerking is verankerd in een samenwerkingsovereenkomst waarin o.a. is vastgelegd aan welke projecten binnen het programma Rivieroevers de schapsbijdrage besteed wordt.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Programma Ontwikkeling	Rekening 2018	Begroting 2019 na wijziging	Begroting 2020
Lasten			
Planvorming & gebiedsontwikkeling	228.600	234.500	242.500
Marketing & productontwikkeling	-	-	-
Totaal lasten	228.600	234.500	242.500
Baten			
Planvorming & gebiedsontwikkeling	-	-	-
Marketing & productontwikkeling	-	-	-
Totaal baten	-	-	-
Saldo gewone bedrijfsvoering	228.600-	234.500-	242.500-
Kredieten			
Lasten kredieten	1.813.963	437.926	110.972
Baten kredieten (bijdragen derden)	232.935	32.086	67.914
Saldo kredieten	1.581.028-	405.839-	43.058-
Totaal saldo van baten en lasten	1.809.628-	640.339-	285.558-
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			
Toevoeging reserves	-	-	-
Onttrekking reserves	1.581.294	405.839	43.058
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.581.294	405.839	43.058
Resultaat	228.334-	234.500-	242.500-

De lasten op planvorming en gebiedsontwikkeling betreffen de dienstverleningslasten SBB voor een bedrag van € 242.500.

Voor 2020 is voor een totaal bedrag van € 110.972 aan lasten voor (lopende) kredieten begroot welke ten laste van de exploitatie komen. Dit zijn geen investeringen met maatschappelijk nut. Zie onderstaande specificatie in de krediettabel. Deze lasten worden volledig gedekt vanuit de investeringsreserve c.q. bijdragen derden.

Kredieten

Sinds 2018 zijn de verslaggevingsvoorschriften voor gemeenten en provincies voor Gemeenschappelijke Regelingen gewijzigd. Eén van de wijzigingen is dat investeringen met maatschappelijk nut vanaf 2018 geactiveerd dienen te worden. In bovenstaande krediettabel is aangegeven welke kredieten binnen de programma's (exploitatie) verantwoord worden en welke volgens het BBV worden geactiveerd (activeren). Op de geactiveerde kredieten (projecten) wordt vervolgens jaarlijks afgeschreven. De afschrijvingslasten worden wel binnen de programma's (exploitatie) verantwoord.

In 2018 is reeds tot een bestemmingsreserve Afschrijvingslasten RM besloten ter dekking van de toekomstige jaarlijkse afschrijvingslasten. De geplande activeringen voor 2019 bedragen € 302.490 waarbij tevens voor ditzelfde bedrag een toevoeging in 2019 is voorzien aan de bestemmingsreserve Afschrijvingslasten RM.

In 2020 zijn er nog geen afschrijvingslasten begroot omdat afschrijving start in het jaar nadat het krediet/project volledig is afgerond. Op het moment van het opstellen van de begroting 2020 is het nog niet duidelijk welke kredieten/projecten in 2019 gereed komen. Deze mutaties worden verwerkt in de eerste begrotingswijziging 2020 .

Kredieten

Naam krediet	Sluitdatum	Totaal krediet	Realisatie t/m 2018	Actuele begroting	Prognose 2020	Prognose t/m 2020	% lasten t.o.v. totaal krediet
Inrichting Evenemententerrein Lansingerveld	2020	350.000	28.111	321.889	0	28.111	8%
- Dekking uit Investeringsreserve		350.000	28.111	321.889	0	28.111	
Verkenning Hoge Bergse Bos	2020	100.000	1.710	0	0	1.710	2%
- Dekking uit Investeringsreserve		100.000	1.710	0	0	1.710	
Verlengde Molengangenpad	2020	282.000	17.652	0	0	17.652	6%
- Dekking uit Investeringsreserve		282.000	17.652	0	0	17.652	
Vaarnetwerk Rotte fase 2	2020	450.000	128	0	0	128	0%
- Dekking uit Investeringsreserve		300.000	128	0	0	128	
- Dekking bijdragen derden		150.000					
Kwaliteitsimpuls LBB	2024	200.000	114.532	0	0	114.532	57%
- Dekking uit Reserve Herinrichting Gebied rond A16		200.000	114.532	0	0	114.532	
Bewegwijzering Rottemeren	2020	200.000	50.094	63.981	110.972	225.047	113%
- Dekking uit Investeringsreserve		100.000	25.047	31.895	43.058	100.000	
- Dekking bijdragen derden		100.000	25.047	32.086	67.914	125.047	
2e ring Fietspad kooilaan	2020	600.000	18.690	0	0	18.690	3%
- Dekking uit Investeringsreserve		300.000	18.520	0	0	18.520	
- Dekking bijdragen derden		300.000	170	0	0	170	
Monitoring Eendragtspolder	2020	378.940	154.188	38.200	0	154.188	41%
- Dekking uit Investeringsreserve		378.940	149.188	38.200	0	149.188	
- Dekking bijdragen derden		0	5.000	0	0	5.000	
Bijdragen plankosten commerciële voorzieningen	2020	40.000	0	0	0	0	0%
- Dekking uit Investeringsreserve		40.000	0	0	0	0	
Kwaliteitsimpuls Biodiversiteit	2020	250.000	83.302	0	0	83.302	33%
- Dekking uit Reserve Biodiversiteit		50.000	0	0	0	0	
- Dekking bijdragen derden		200.000	83.302	0	0	83.302	
Project ontwikkellocaties- plan van aanpak fase II	2020	197.000	5.749	0	0	5.749	3%
- Dekking uit Algemene reserve		197.000	5.749	0	0	5.749	
Visie gebied Rottemeren	2020	150.000	0	0	0	0	0%
- Dekking uit Investeringsreserve		150.000	0	0	0	0	
Marketing Ook dit is de Rotte	2020	300.000	0	0	0	0	0%
- Dekking uit Algemene reserve		300.000	0	0	0	0	
Totaal programma 2		3.497.940	474.156	424.070	110.972	649.109	
- Dekking uit Algemene reserve		497.000	5.749	0	0	5.749	
- Dekking uit Investeringsreserve		2.000.940	240.356	391.984	43.058	315.309	
- Dekking uit Reserve Herinrichting Gebied rond A16		200.000	114.532	0	0	114.532	
- Dekking uit Reserve Biodiversiteit		50.000	0	0	0	0	
- Dekking uit Reserve Rivieroevers		0	0	0	0	0	
- Dekking bijdragen derden		750.000	113.519	32.086	67.914	213.519	
- Dekking uit Exploitatie		0	0	0	0	0	

Inrichting Evenemententerrein Lansingerveld

De gemeente Lansingerland heeft in 2018 een evenementenvisie vastgesteld waarin een groei van het aantal grootschaligere evenementen mogelijk wordt gemaakt.

Er is € 350.000 gereserveerd om de noodzakelijke investeringen aan het evenemententerrein Hoge Bergse Bos uit te kunnen voeren.

Verkenning Hoge Bergse Bos

Met de verkenning Hoge Bergse Bos wordt gezocht naar een mogelijke samenwerking tussen schap en een ondernemer naar het deels in beheer geven van het Hoge Bergse Bos aan die ondernemer. De voortgang wordt voor een groot deel bepaald door de planvorming door de ondernemer.

Verlengde Molengangenpad

Op 21 december 2017 hebben de colleges van Lansingerland en Zuidplas en het Recreatieschap Rottemeren een intentieovereenkomst ondertekend voor het realiseren van het Verlengde Molengangenpad op de oostelijke oever van de Rotte. Nadat in 2018 aanvullende besluitvorming heeft plaatsgevonden over het tracé is de planvorming begin 2019 opgestart.

Vaarnetwerk Rotte fase 2

In vervolg op de realisatie in 2017 van het vaarnetwerk Rotte worden diverse inrichtingsmaatregelen uitgevoerd in de 2e fase. Eind 2017 is € 150.000 UPG-subsidie toegezegd voor dit project. Concrete maatregelen zullen in 2019 bepaald worden.

Kwaliteitsimpuls LBB

Dit krediet loopt door tot en met 2024. De dekking van € 200.000,- betreft het maken van het ontwerp. Nadat het bestuur een uitspraak voor het ambitieniveau heeft gedaan wordt een investeringsagenda opgesteld.

Bewegwijzeringsysteem van de Rotte

Dit project betreft het realiseren van een bewegwijzeringsysteem vanaf de Rotte naar de diverse bestemmingen in het Rottmerengebied. Deze bewegwijzering wordt vormgegeven binnen de marketingstrategie Ook dit is de Rotte. Eind 2017 is € 100.000 UPG-subsidie toegezegd voor dit project. De uitvoering is gepland in 2019. Met een mogelijke doorloop in 2020.

2e ring fietspad Kooilaan

Dit project betreft de aanleg van een ontbrekende schakel in de tweede ring fietspad bij de Kooilaan als ontlasting van de fietspaden langs de Rotte, die op mooie dagen als te druk worden ervaren. Eind 2017 is € 300.000 UPG-subsidie toegezegd voor dit project. De uitvoering is gepland in 2019. Met een mogelijke doorloop in 2020.

Monitoring Eendragtspolder

De resultaten uit de monitoring 2018 zijn positief, de afgesproken doeltypes zijn inmiddels voor 90% bereikt. Ook in 2019 en 2020 vindt er weer een monitoring plaats.

Bijdrage plankosten commerciële voorzieningen

Afhankelijk van de ontwikkelingen in 2019 loopt dit krediet door in 2020.

Kwaliteitsimpuls biodiversiteit

In 2019 worden diverse onderdelen van het project gerealiseerd, rekening wordt gehouden met een doorloop in 2020.

Project ontwikkellocaties-plan van aanpak fase II

Het Dagelijks Bestuur heeft op 19 november 2018 een besluit genomen over de aanpak voor een drietal ontwikkellocaties. Het betreft de locaties Zuideinde 14, Noordrand Zevenhuizerplas en Bleiswijkse Zoom. Besloten is om de ontwikkeling van de Noordrand Zevenhuizerplas te koppelen aan het Ontwikkelingsplan. Voor de overige twee locaties wordt in 2019 een voorstel voor marktbenadering worden uitgewerkt.

Visie gebied Rottemeren

In vervolg op het Kader recreatieschap Rottemeren wordt in 2019 een Ontwikkelingsplan en Uitvoeringsprogramma voor het recreatiegebied Rottemeren gemaakt. Het schap zal hiervoor een

interactief proces opzetten, om stakeholders hierbij intensief te betrekken. Eind 2018 is gestart met de voorbereidingen.

Marketing ook dit is de Rotte

Vanuit dit krediet wordt het (afbouwende) schapsaandeel in de marketingcampagnes 'Ook dit is de Rotte' in 2019 t/m 2021 gefinancierd.

3.3 Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene Dekkingsmiddelen	Rekening 2018	Begroting 2019 na wijziging	Begroting 2020
Lasten			
Algemene dekkingsmiddelen	8.987	10.300	10.700
Onvoorziene lasten	-	7.000	7.000
Totaal lasten	8.987	17.300	17.700
Baten			
Bijdragen	158.013	105.000	-
Deelnemersbijdrage	3.756.146	3.829.946	3.928.900
Totaal baten	3.914.159	3.934.946	3.928.900
Saldo gewone bedrijfsvoering	3.905.172	3.917.646	3.911.200
Kredieten			
Lasten kredieten		-	-
Baten kredieten (bijdragen derden)		-	-
Saldo kredieten	-	-	-
Totaal saldo van baten en lasten	3.905.172	3.917.646	3.911.200
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			
Toevoeging reserves	524.378	311.793	-
Onttrekking reserves	517.937	302.490	95.900
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	6.441-	9.303-	95.900
Resultaat	3.898.731	3.908.343	4.007.100

De lasten op de algemene dekkingsmiddelen voor 2020 bestaan voor € 10.700 aan bank- en treasury kosten en een budget onvoorzien 2020 van € 7.000.

De uitstaande obligatielening is per 2019 uitgeloot en ingelost. De rentebaten zijn hierdoor komen te vervallen. Het tekort dat is ontstaan wordt tijdelijk gedekt vanuit de Algemene Reserve. Bij de najaarsnota 2019 zal dit tekort via een begrotingswijziging vanaf 2019 binnen de begroting structureel worden opgevangen.

Zie voor de specificatie van de deelnemersbijdrage 2020 onderstaande tabel en toelichting.

Deelnemersbijdragen

Verdeling deelnemersbijdrage	Aandeel in nadelig exploitatiesaldo	Percentage
Gemeente Rotterdam	3.575.300	91%
Gemeente Lansingerland	196.400	5%
Gemeente Zuidplas	157.200	4%
TOTAAL	3.928.900	100%

Conform de eerdere besluitvorming van het bestuur zijn de deelnemersbijdragen gemaximeerd, waarbij alleen de jaarlijkse prijsindexatie doorberekend wordt aan de deelnemers. Concreet betekent dit dat slechts de prijsindexatie 2020 van 3,4% op de lasten (bedrag van € 99.000) is doorgerekend op de deelnemersbijdragen zoals die waren opgenomen in de begroting 2019.

3.4 Overzicht Overhead

Sinds 2018 wordt Overhead niet meer onder de afzonderlijke beleidsprogramma's verantwoord, maar centraal in deze paragraaf wordt opgenomen. Voor de bepaling van de overhead is aangesloten bij de taakvelden zoals beschreven in het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Ambitie: Wat willen we bereiken?

Bestuurlijke en juridische advisering aan het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur, over ten minste de volgende aandachtsgebieden:

- lopende zaken, beleid, ontwikkelingen en toekomst van het schap
- nieuwe of gewijzigde wet- en regelgeving die van invloed zijn op het schap

Daarbij wordt rekening gehouden met wat er speelt op de betreffende beleidsvelden en met het netwerk binnen en buiten het recreatieschap. Dit netwerk bestaat uit schapsdeelnemers, ambtelijk apparaat, natuur- en milieuorganisaties en stakeholders in het schapsgebied. Daarnaast worden de bestuursvergaderingen voorbereid, worden verslagen gemaakt en worden acties uitgezet bij de ambtelijke organisatie van Staatsbosbeheer.

Aanpak: Wat gaan we daarvoor doen?

De ondersteuning van het Dagelijks en het Algemeen Bestuur vindt plaats door het leveren van de volgende producten:

1. Bestuursproducten;
2. Juridische ondersteuning en advisering;
3. Financiën.

Ad.1 Bestuursproducten

De bestuursproducten omvatten:

- het voorbereiden en plannen van bestuursvergaderingen;
- het verslagleggen van bestuursvergaderingen en het (laten) uitvoeren wat afgesproken is;
- het signaleren van knelpunten in de uitvoering en het aandragen van oplossingen;
- eerste aanspreekpunt zijn voor schapsdeelnemers, ambtelijk apparaat en stakeholders voor alle zaken/ projecten die in schapsverband spelen;
- het vertegenwoordigen van de schapsbesturen in ambtelijke en bestuurlijke netwerken en gremia van de deelnemers.

Ad.2 Juridische ondersteuning en advisering

Dit product heeft betrekking op de (algemene) juridische advisering op het gebied van publiek- en privaatrecht en het implementeren, toepassen en evalueren van wet- en regelgeving relevant voor de Gemeenschappelijke Regeling (Wet Gemeenschappelijke Regelingen en Algemene wet bestuursrecht).

Ad.3 Financiën

In het kader van de financiële ondersteuning worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- verzorgen van de financiële administratie van de Gemeenschappelijke Regeling: tijdige en systematische vastlegging van baten, lasten en in- en uitgaande geldstromen;

- incasseren van gelden als gevolg van verkoop, heffing en/of in privaatrechtelijke overeenkomsten overeengekomen vergoedingen;
- toetsen van bestuursvoorstellen op incidentele en/of structurele financiële consequenties;
- het voeren van periodieke budgetgesprekken met budgethouders en projectleiders;
- opstellen van de planning & control producten, zoals begroting, najaarsrapportage en jaarstukken;
- begeleiden van de werkzaamheden van de accountant (interim controle, subsidiecontroles, jaarrekeningcontrole).

Financiën: Wat gaat het kosten?

Overhead	Rekening 2018	Begroting 2019 na wijziging	Begroting 2020
Lasten			
Bestuursproducten	101.389	116.700	120.700
Juridische ondersteuning en advisering	14.454	15.700	16.200
Financiën	84.251	84.300	87.200
Totaal lasten	200.094	216.700	224.100
Baten			
Bestuursproducten	-	-	-
Juridische ondersteuning en advisering	-	-	-
Financiën	-	-	-
Totaal baten	-	-	-
Saldo gewone bedrijfsvoering	200.094-	216.700-	224.100-
Kredieten			
Lasten kredieten	39.803	-	-
Baten kredieten (bijdragen derden)	-	-	-
Saldo kredieten	39.803-	-	-
Totaal saldo van baten en lasten	239.897-	216.700-	224.100-
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			
Toevoeging reserves	-	-	-
Onttrekking reserves	39.803	-	-
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	39.803	-	-
Resultaat	200.094-	216.700-	224.100-

De lasten op Overhead bedragen voor een bedrag van € 190.100 aan dienstverleningslasten SBB . Daarnaast is een budget voorzien van totaal € 34.000 voor overige bestuurs- en advieskosten en accountantskosten 2020.

4. Paragrafen

4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen weerspiegelt de mate waarin het schap in staat is middelen vrij te maken om de risico's die zich in de praktijk voordoen op te vangen zonder dat dit betekent dat het beleid veranderd / ingekrompen moet worden.

Conform de nota weerstandsvermogen wordt de ratio weerstandsvermogen berekend om te bepalen of het schap in staat is voldoende financiële middelen vrij te maken voor het dekken van de risico's op het moment dat de risico's zich voordoen. Voor de waardering van de toereikendheid van het weerstandsvermogen wordt de volgende tabel gehanteerd.

Ratio weerstandsvermogen

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$> 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Risico	Aard van het risico	Financiële omvang risico	Kans van optreden*	Impact (uitgaande van vier jaar)
1. Invoering van de Venootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsondernemingen	Incidenteel/ structureel	p.m.	Laag	p.m.
2. Locatie asfaltfabriek	Incidenteel	€ 285.000	Laag	€ 57.000
3. Essentaksterfte	Incidenteel/ structureel	€ 150.000	Laag	€ 30.000
4. Nazorg grondwaterverontreiniging stortplaats HBB	Incidenteel	€ 87.000	Laag	€ 17.400
5. Mogelijke procedure i.v.m. geannuleerd evenement	Incidenteel	p.m.	Laag	p.m.

Totaal		€ 522.000		€ 104.400

* De financiële impact wordt berekend door bij een hoog risico 80%, bij een gemiddeld risico 50% en bij een laag risico 20% van het bedrag van de financiële omvang te nemen.

De weerstandscapaciteit bedraagt eind 2020 naar verwachting €4,7 mln. (gelijk aan de stand van de Algemene Reserve per eind 2020). Daarmee is de ratio van het Weerstands-vermogen uitstekend te noemen. Hierna worden de geïnventariseerde risico's toegelicht.

Risico 1: Invoering van de Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsondernemingen

Invoering Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsondernemingen

Met ingang van 1 januari 2016 is de Vpb-plicht voor overheidslichamen, waaronder gemeenschappelijke regelingen, ingevoerd. De vennootschapsbelastingrisico's zijn inmiddels in beeld gebracht. Daarbij is uitgegaan van de begroting 2015 en de realisatie 2016. Per activiteit of cluster van activiteiten is beoordeeld of met de uitvoering van de betreffende activiteit een onderneming in fiscaalrechtelijke zin wordt gedreven. Er is sprake van een fiscale onderneming indien aan elk van de volgende drie voorwaarden is voldaan:

1. Duurzame organisatie van kapitaal en arbeid;
2. Deelname aan het economisch verkeer;
3. Winstoogmerk en/of concurrentie.

Voor een aantal activiteiten, dat valt onder economisch beheer (huren en erfpacht) is waarschijnlijk geen sprake van een fiscale onderneming, omdat geen sprake is van deelname aan het economisch verkeer. Aan dit criterium is niet voldaan aangezien de activiteiten beperkt zijn tot 'normaal vermogensbeheer'. In dit geval kan worden gesteld dat sprake is van normaal vermogensbeheer, omdat er slechts beperkt arbeid wordt verricht en er geen causaal verband is tussen arbeid en rendement.

Voor de overige activiteiten is ook geen sprake van een fiscale onderneming omdat geen sprake is van structurele vermogensoverschotten of wordt het standpunt ingenomen dat een vrijstelling kan worden toegepast, zodat geen vennootschapsbelasting is verschuldigd.

Aangezien het ingenomen standpunt van de Recreatieschappen (nog) niet is afgestemd met de Belastingdienst, blijft de vennootschapsbelasting een beperkt risico. Dit is echter niet te kwantificeren en wordt derhalve beschouwd als een PM-post.

Risico 2: Locatie asfaltfabriek

De saneringsplicht voor de locatie Asfaltfabriek is in 2007 afgelopen. Het recreatieschap beschouwt zich onschuldig eigenaar die niet voor de kosten (indicatie € 285.000) kan worden aangesproken. Zoals op 29 november 2007 aan het Algemeen Bestuur is medegedeeld heeft het Dagelijks Bestuur op basis van deze informatie op 20 september 2007 besloten niet tot sanering over te gaan. De locatie van de asfaltfabriek ligt in het tracé van de toekomstige A16 Rotterdam en zal in dit kader worden gesaneerd door Rijkswaterstaat. De kosten worden door Rijkswaterstaat en de provincie Zuid-Holland gedragen. Het schap zal hier waarschijnlijk geen bijdrage in hoeven te doen. Het risico voor het recreatieschap wordt laag ingeschat, de financiële impact bedraagt van € 57.000.

Risico 3: Essentaksterfte

Het recreatieschap heeft in 2017 besloten het areaal bos waarin Essen voorkomt in een fasering van zes jaar om te vormen. Als eerste is in 2018 de Bleiswijkse Zoom aan de beurt, in dit deelgebied worden alle aangetaste essen weggehaald. Risicobomen in andere deelgebieden worden eveneens in 2018 verwijderd.

Bij de jaarrekening 2017 is het risico verlaagd naar € 150.000, wat bij een lage kans leidt tot een impact van € 30.000.

Risico 4: Nazorg Grondwaterverontreiniging stortplaats Hoge Bergse Bos

Uit de eindinspectie van de stortplaats in het Hoge Bergse Bos is gebleken dat het beheerssysteem dat rondom de stortheuvels is aangelegd niet optimaal werkt. Er is een (klein) risico dat in de toekomst een verontreiniging in het grondwater in de omgeving wordt vastgesteld, waardoor bodemsaneringsmaatregelen noodzakelijk zijn. Met dit risico is in het door Gedeputeerde Staten goedgekeurde nazorgplan geen rekening gehouden. Indien een dergelijke saneringsnoodzaak aanwezig is, dan is de Provincie Zuid-Holland van mening dat het recreatieschap gedurende 10 jaar rekening moet houden met kosten op basis van de maatregelen en de mogelijke kosten die op € 87.000 worden geraamd wat bij een lage kans leidt tot een impact van € 17.400. Het recreatieschap kan zich vinden in deze benadering die goedkoper is dan het hernieuwd aanleggen van de drainage.

Risico 5: Mogelijke procedure ivm geannuleerd evenement

Onzeker is nog of het tot een procedure komt met de organisator van een geannuleerd evenement.

Kengetallen

Voor het verhogen van de transparantie en om makkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie en de baten en de lasten worden met ingang van de begroting 2017 een aantal voorgeschreven kengetallen opgenomen.

Kengetallen	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
netto schuldquote	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
solvabiliteitsrisico	63%	61%	59%	58%	60%
structurele exploitatieruimte	ntb	ntb	ntb	ntb	ntb

Deze kengetallen geven enig inzicht in de financiële positie en de financiële weerbaar- en wendbaarheid van de organisatie.

De netto schuldquote geeft een beeld van het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Bij de “netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen” worden ook de verstrekte leningen meegenomen. Een negatieve schuldquote geeft in feite aan dat er per saldo geen sprake is van een schuld.

De solvabiliteitsratio wordt berekend als het percentage van het totale eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen van het schap. Dit geeft inzicht in de mate waarin het schap in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Het kengetal “structurele exploitatieruimte” geeft aan of de structurele baten groter zijn dan de structurele lasten. Dit wordt in het kengetal als percentage van de totale baten uitgedrukt. Dit kengetal zegt in feite iets over het structurele jaarrekeningsaldo, d.w.z. zonder alle incidentele baten en lasten.

4.2 Onderhoud kapitaalgoederen

Het goed onderhouden van de gebieden is een belangrijke taak voor het schap om duurzaam gebruik mogelijk te maken. Als basis voor het plannen van regulier- en groot onderhoud en vervangingsinvesteringen wordt het Terrein Beheer Model (TBM) gehanteerd. Dit model is gebaseerd op zogenaamde doeltypen (bijvoorbeeld speel- en ligweide, strand of bos) waarvoor een gestandaardiseerde inrichting met daarbij behorende onderhoudscycli en normkosten zijn bepaald. Het totaal aan oppervlaktes, stuks en lengte van de aanwezige doeltypes bepaalt met de cycli en de normkosten de geplande uitgaven voor meerjarig duurzaam onderhoud.

De geplande uitgaven van groot onderhoud fluctueren van jaar tot jaar. Dit kan een direct en groot effect hebben op het jaarresultaat en daarmee op de jaarlijkse deelnemersbijdrage. Om dit ongewenste effect zoveel mogelijk te voorkomen heeft het schap ervoor gekozen om een egalisatievoorziening groot onderhoud in te stellen. Jaarlijks wordt een vastgestelde dotatie ten laste van de exploitatie gebracht en de werkelijke onderhoudslasten worden ten laste van de Voorziening verantwoord.

Jaarlijks worden de geplande uitgaven, de dotatie en de werkelijke kosten gemonitord. Elke vier jaar wordt de dotatie opnieuw berekend en vastgesteld tenzij uit de monitoring volgt dat eerder een bijstelling nodig is. In 2015 heeft voor het laatst een herijking van TBM plaatsgevonden die tot een nieuwe dotatie heeft geleid.

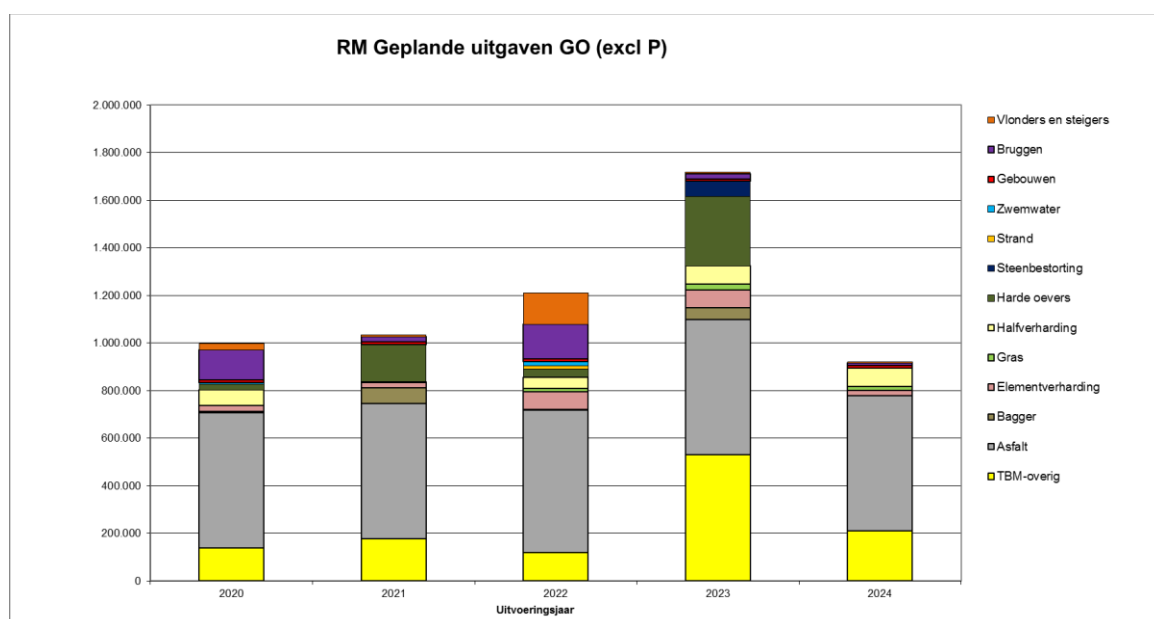
Vervangingsinvesteringen voor kunstwerken (> € 50.000) en gebouwen worden apart aan het bestuur ter besluitvorming aangeboden. Er staan voor 2020 geen vervangingsinvesteringen gepland.

Onderstaande tabel laat het verwachte verloop van de voorziening Groot Onderhoud zien voor de komende jaren rekening gebaseerd op de meest recente schatting d.d. eind 2018 (v.w.b. de onttrekkingen) en verder zoals boven aangegeven.

STAND VOORZIENING	2019	2020	2021	2022	2023
Stand voorziening per 1/1	3.942.191	2.913.027	3.349.832	3.742.957	3.920.485
Dotatie	1.654.900	1.654.900	1.654.900	1.654.900	1.654.900
Onttrekking	2.684.064	1.218.096	1.261.774	1.477.372	2.097.706
Stand voorziening per 31/12	2.913.027	3.349.832	3.742.957	3.920.485	3.477.679

NB: de onttrekking 2019 is inclusief de vanuit 2018 doorgeschoven werken.

In onderstaand staafdiagram zijn de geplande uitgaven voor Groot Onderhoud (*alleen de materiële lasten*) op de verschillende categorieën weergegeven. De bedragen zijn exclusief de personele lasten van 22%.

Conform de meerjarenplanningen Groot Onderhoud zijn voor 2020 de volgende maatregelen groot onderhoud en vervangingsonderhoud voorzien (exclusief P-kosten):

Categorie	2020
TBM-overig	138.758
Asfalt	567.700
Bagger	6.100
Elementverharding	25.000
Gras	0
Halfverharding	65.200
Harde oevers	25.250
Steenbestorting	0
Strand	0
Zwemwater	6.904
Gebouwen	10.800
Bruggen	126.088
Vlonders en steigers	26.639
Totaal geplande uitgaven GO excl P	998.439
<i>Totaal geplande uitgaven GO incl P</i>	<i>1.218.096</i>

4.3 Financiering

Kasgeldlimiet

Tot het kasgeld behoren alle vlottende schulden < 1 jaar, de contante gelden in kas, de uitgaande gelden < 1 jaar en de tegoeden / schulden rekening-courant. Doel van de kasgeldlimiet is het beperken van de renterisico's op de korte schuld. De korte schuld is bedoeld voor de lopende uitgaven en zodoende is de limiet gekoppeld aan het begrotingstotaal. De kasgeldlimiet is vastgesteld op 8,2% van het totaal van de jaarbegroting bij aanvang van het jaar. Er wordt voldaan aan de kasgeldlimiet, aangezien er per saldo geen sprake is van een kortlopende schuld.

Renterisiconorm

De renterisiconorm stelt een limiet aan het renterisico over de lange termijn financiering. Het renterisico is het geldbedrag aan leningen dat in een bepaald jaar aan renteherziening en herfinanciering onderhevig is. Het renterisico mag maximaal 20% van het begrotingstotaal per 1 januari van het betreffende kalenderjaar bedragen. De renterisiconorm benadrukt het belang van een goede spreiding van de leningenportefeuille en de renterisico's. De renterisiconorm is niet van toepassing, aangezien er geen sprake is van opgenomen geldleningen.

Schatkistbankieren

Het schatkistbankieren is gebaseerd op het principe van zero-balancing. Zero-balancing betekent het dagelijks overboeken van het saldo boven een vastgesteld drempelbedrag van minimaal € 250.000 en maximaal € 2,5 mln. op een bankrekening ten gunste van de rekening-courant die een decentrale overheid heeft bij de schatkist dan wel het aanvullen van een bankrekening ten laste van de rekening-courant die een decentrale overheid heeft bij de schatkist. Voor het schap zijn de benodigde overeenkomsten met het Rijk afgesloten. Dagelijks worden de rekeningen afgeroomd tot een bedrag van € 50.000 ten gunste van het schatkistbankieren.

4.4 Grondbeleid

Algemeen

Binnen het grondbeleid van het natuur- en recreatieschap staan enkele uitgangspunten centraal.

Grond is een middel en geen doel. Voorop staat dat grond en vastgoed middelen zijn om schapsdoelen te bereiken; grondbeleid beantwoordt niet de vraag welke beleidsdoelen bereikt dienen te worden. Die vraag wordt beantwoordt in bijvoorbeeld schapsvisies, gebiedsplannen en specifieke projecten. Grondbeleid faciliteert, is op uitvoering gericht en geeft handvatten voor het realiseren van doelstellingen op het vlak van natuur en (openlucht)recreatie, binnen de kaders van de Gemeenschappelijke Regeling.

Bij en met de inzet van grond en vastgoed wordt financiële optimalisatie (van zowel kosten als opbrengsten) nagestreefd. Hiermee wordt bijgedragen aan het resultaat van de schapsbegroting.

Bij en met de inzet van grond en vastgoed wordt samenwerking met gebiedspartijen gezocht. Samenwerking en verbinding met andere publieke en private actoren biedt verbeterde kansen om de ambities voor natuur en recreatie te realiseren. Daarbij is het schap zich steeds bewust van haar rol ten opzichte van andere partijen (waaronder gemeenten, ook gelet op hun planologisch primaat). Het schap handelt in beginsel alleen binnen de begrenzing van taken en doelstellingen zoals vastgelegd in de Gemeenschappelijke Regeling.

Hoewel het schap zelf geen grond- of opstalexploitaties voert, heeft zij in haar aanpak een actieve houding. Hierbij stuurt zij – in samenwerking met de andere gebiedspartijen - actief op programmering, kostenbeheersing en opbrengstoptimalisatie. Het schap werkt innovatief en extern gericht, zoekt naar nieuwe verbanden tussen enerzijds grond en vastgoed en anderzijds maatschappelijke of commerciële (verdien)modellen van derden en geeft waar mogelijk ruimte aan nieuwe technologieën en duurzame toepassingen.

Het schap zet in op risicomanagement dat past bij het specifieke risicoprofiel. Daarbij geldt dat het schap in beginsel niet risicodragend deelneemt in gebieds- en vastgoed)ontwikkelingen.

Bij de inzet van grond en vastgoed werkt het schap transparant en marktconform.

Financieel

Naast het algemene uitgangspunt van financiële optimalisatie is de inzet vooral gericht op het behoud van het huidige niveau van inkomsten in de schapsbegroting.

In programma 2 van de begroting wordt ingegaan op de specifieke grond- en vastgoedontwikkelingen en de daarbij geldende financiële prognoses, kansen en risico's.

4.5 Bedrijfsvoering

De ondersteuning van het schap vindt plaats op basis van een samenwerkingsovereenkomst tussen Staatsbosbeheer, de provincie Zuid-Holland en het schap. In deze begroting is de lijn van de afgelopen jaren doorgetrokken om de kosten voor deze ondersteuning inzichtelijk te houden.

Productomschrijving	1. Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	2. Ontwikkeling	Algemene dekkingsmiddelen	Overhead	Totaal
Gebiedsbeheer	698.300				698.300
Economisch beheer	97.000				97.000
Regelgeving & handhaving	509.900				509.900
Communicatie	12.700				12.700
Planvorming & gebiedsontwikkeling		242.500			242.500
Bestuursproducten				105.600	105.600
Juridische ondersteuning & advisering				12.800	12.800
Financiën				71.700	71.700
Subtotaal	1.317.900	242.500	-	190.100	1.750.500
Dienstverlening in uitgaven voorziening Groot Onderhoud	219.600				219.600
Totaal					1.970.100

5 Financiële begroting

Overzicht van baten en lasten 2020

Overzicht van baten en lasten	Rekening 2018	Begroting 2019 na wijziging	Begroting 2020
<i>Gewone bedrijfsvoering</i>			
LASTEN			
Programma Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	4.322.723	4.328.000	4.411.400
Programma Ontwikkeling	228.600	234.500	242.500
Algemene dekkingsmiddelen	8.987	10.300	10.700
Onvoorziene lasten	-	7.000	7.000
Overhead	200.094	216.700	224.100
Totaal lasten	4.760.404	4.796.500	4.895.700
BATEN			
Programma Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	1.518.792	737.357	737.400
Programma Ontwikkeling	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	3.914.159	3.934.946	3.928.900
Overhead	-	-	-
Totaal baten	5.432.951	4.672.303	4.666.300
SALDO			
Programma Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	2.803.931	3.590.643	3.674.000
Programma Ontwikkeling	228.600	234.500	242.500
Algemene dekkingsmiddelen	3.905.172-	3.924.646-	3.918.200-
Overhead	200.094	216.700	224.100
Saldo gewone bedrijfsvoering	672.547	124.197-	229.400-
Kredieten			
<i>Lasten kredieten</i>			
- Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	1.184.248	437.926	110.972
- Ontwikkeling	595	-	-
- Ontwikkeling	1.143.850	437.926	110.972
- Overhead	39.803	-	-
<i>Baten kredieten (bijdragen derden)</i>			
- Ontwikkeling	240.310	32.086	67.914
- Ontwikkeling	232.935	32.086	67.914
Saldo kredieten	943.938-	405.839-	43.058-
Totaal saldo van baten en lasten	271.391-	530.036-	272.458-
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			
<i>Toevoeging reserves</i>			
- Algemene dekkingsmiddelen	524.378	311.793	-
- Algemene dekkingsmiddelen	524.378	311.793	-
<i>Onttrekking reserves</i>			
- Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	1.602.441	841.830	272.458
- Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	133.520	133.500	133.500
- Ontwikkeling	911.181	405.839	43.058
- Algemene dekkingsmiddelen	517.937	302.490	95.900
- Overhead	39.803	-	-
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.078.063	530.036	272.458
Resultaat	806.672	-	-

Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Het overzicht van lasten en baten is als volgt opgebouwd:

Reguliere lasten en baten bedrijfsvoering

Dit onderdeel betreft de exploitatielasten en –baten van de structurele activiteiten. Dit zijn de jaarlijks min of meer in dezelfde vorm terugkerende activiteiten. Op basis van deze informatie kunnen meerjarige trends en ontwikkelingen worden geschetst.

Diverse lasten en baten bedrijfsvoering

In tegenstelling tot de reguliere lasten en baten komen deze exploitatielasten en –baten slechts incidenteel voor door de aard hiervan en/of de oorzaak. Het gaat hierbij om o.a. de effecten van periodieke herzieningen van voorzieningen, de financiële consequenties van uitspraken op beroeps- en bezwaarschriften die niet voorzien kunnen worden en terugontvangen bedragen. Deze zaken, welke niet zijn begroot, worden separaat gepresenteerd om de vergelijkbaarheid over de jaren heen eenvoudiger te maken.

Kredieten

De kredieten hebben betrekking op uitgaven gerelateerd aan activiteiten die zorgen voor veranderingen in de natuur- en recreatiegebieden, zoals investeringen met maatschappelijk nut in de openbare ruimte. Deze uitgaven worden gedekt vanuit bijdragen derden (subsidies, bijdragen) en/of onttrekkingen aan de algemene of bestemmingsreserves.

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Dit onderdeel omvat alle mutaties (stortingen en onttrekkingen) in de reserves.

Inhoudelijke toelichting

De ramingen zijn gebaseerd op de uitgangspunten die in hoofdstuk 2 van deze begroting zijn vermeld. Het voordelige exploitatie saldo van de begroting 2019 van € 9.303 is toegevoegd aan de Algemene Reserve.

Structureel evenwicht

In verband met de aanscherping van het financieel toezicht is in de begroting en de meerjarenraming het structureel en reëel evenwicht geïntroduceerd. Het BBV is aangepast, zodat Algemeen Bestuur en financieel toezichthouder kunnen vaststellen of sprake is van een structureel en reëel evenwicht in de begroting en de meerjarenraming. Algemeen uitgangspunt is dat structurele lasten en baten die lasten en baten zijn die betrekking hebben op posten of beleid met een looptijd van meer dan drie jaar. Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan financieringsreserves c.q. dekkingsreserves (kapitaallasten) of om onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings)reserve gedurende een periode van minimaal 3 jaar met als doel het dekken van structurele lasten. Het structureel en reëel begrotingsevenwicht wordt berekend door de totale lasten en baten te verminderen met de incidentele lasten en baten. Het saldo dat overblijft moet positief zijn (de structurele baten zijn dan groter dan de structurele lasten).

De berekening van dit saldo en het overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen zijn opgenomen in de toelichting op de meerjarenraming.

Uiteenzetting van de financiële positie (geprognosticeerde balans)

De financiële positie in meerjarenperspectief blijkt uit de geprognosticeerde balanscijfers voor de jaren 2019 tot en met 2023. Ter vergelijking zijn de balanscijfers van de jaarrekening 2018 vermeld.

Totaaloverzicht	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
ACTIVA						
Materiële vaste activa	4.711	4.983	4.953	4.900	4.847	4.794
Financiële vaste activa	2.000	-	-	-	-	-
Vlottende activa	17.250	9.958	10.149	10.317	10.271	9.603
Totaal activa	23.961	14.941	15.102	15.217	15.118	14.397
PASSIVA						
Reserves	16.164	10.298	10.046	9.792	9.539	9.285
(Geraamd) resultaat	807	-	-	-	-	-
Voorzieningen	4.297	3.243	3.656	4.025	4.179	3.712
Langlopende schulden	-	-	-	-	-	-
Vlottende passiva	2.693	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400
Totaal passiva	23.961	14.941	15.102	15.217	15.118	14.397

Bedragen x € 1.000

Toelichting op de uiteenzetting van de financiële positie

De uitgangspunten, die bij het samenstellen van deze begroting zijn gehanteerd, zijn vermeld in hoofdstuk 2 van deze begroting.

De geprognosticeerde balanscijfers lichten we hierna op hoofdlijnen toe.

Materiële vaste activa

De materiele vaste activa (de boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de daarop verrichte lineaire afschrijvingen.

De materiele vaste activa bestaat voor ruim € 3,3 mln. aan gronden en terreinen. Van de gronden die in eigendom zijn van het Recreatieschap Rottmeren (totaal 1.254 van 1.256 hectaren totaal beheergebied) zijn enkele gronden uitgegeven in erfpacht, met name aan exploitanten. Dit leidt jaarlijks tot erfpachtopbrengsten. Met deze exploitanten zijn langdurige erfpachtcontracten afgesloten.

In de begroting 2019 zijn de geplande activeringen van de projecten 2019 (€ 0.3 mln.) opgenomen. Hierop Vanaf 2021 is de afschrijvingslast (afschrijvingsperiode 35 jaar) van € 23.000 opgenomen.

Financiële vaste activa

Nvt

Vlottende activa

De vlottende activa bestaat met name uit de uitzettingen in Rijks schatkist (in het kader van het schatkistbankieren) en de liquide middelen.

Reserves

Bedragen x € 1.000

Staat van reserves	Saldo 1-1-2019	Resultaat bestemming	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 1-1-2020	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 31-12-2020
Algemene Reserve	4.669	-	-	384	4.285	-	96	4.189
BESTEMMINGSRESERVES								
Investeringsreserve	3.143	-	759	1.984	1.918	-	55	1.863
Reserve beheer Noordoever	2.350	-	-	121	2.229	-	121	2.108
Reserve vervangingsinvesteringen RM	48	-	-	-	48	-	-	48
Reserve Programma Rivieroevers	3.000	-	-	3.000	-	-	-	-
Reserve Herinrichting gebied rond A16	2.385	-	-	85	2.300	-	-	2.300
Reserve Kwaliteitsimpuls RM (biodiversiteit)	50	-	-	50	-	-	-	-
Reserve Afschrijvingslasten RM	519	-	302	-	821	-	24	797
Subtotaal bestemmingsreserves	11.495	-	1.061	5.240	7.316	-	200	7.116
Totaal	16.164	-	1.061	5.624	11.601	-	296	11.305

Meerjarig perspectief staat van reserves	Saldo 1-1-2021	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 1-1-2022	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 1-1-2023	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 31-12-2023
Algemene Reserve	4.189	-	-	4.189	-	-	4.189	-	-	4.189
BESTEMMINGSRESERVES										
Investeringsreserve	1.863	-	13	1.850	-	12	1.838	-	13	1.825
Reserve beheer Noordoever	2.108	-	121	1.987	-	121	1.866	-	121	1.745
Reserve vervangingsinvesteringen RM	48	-	-	48	-	-	48	-	-	48
Reserve Programma Rivieroevers	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve Herinrichting gebied rond A16	2.300	-	-	2.300	-	-	2.300	-	-	2.300
Reserve Kwaliteitsimpuls RM (biodiversiteit)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve Afschrijvingslasten RM	797	-	24	773	-	24	749	-	24	725
Subtotaal bestemmingsreserves	7.116	-	158	6.958	-	157	6.801	-	158	6.643
Totaal	11.305	-	158	11.147	-	157	10.990	-	158	10.832

Algemene Reserve

De Algemene Reserve bestaat uit de componenten van het eigen vermogen waaraan het algemeen bestuur geen 'bepaalde' bestemming heeft gegeven. De Algemene Reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers. De tekorten en de overschotten op de jaarrekening komen in principe ten laste respectievelijk ten gunste van de Algemene Reserve.

Investeringsreserve

Het doel van de Investeringsreserve is het dekken van de kosten van nieuwe investeringen. De onttrekkingen 2020 zijn ter dekking van de geraamde uitgaven op de kredieten 2020 (€ 0.4 mln) en de jaarlijkse onttrekking van € 13.000 t.b.v. de dekking van de afschrijvingslasten van de sluiswachterswoning.

Reserve beheer noordoever

Het Recreatieschap heeft voor het BRG (Bestaand Rotterdams Gebied) project Noordoever de verantwoordelijkheid voor het beheer van de Noordoever afgekocht. Om het beheer van de Noordoever over te nemen is een eenmalige afkoopsom beschikbaar gesteld door het

Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam. Jaarlijks wordt voor beheer en onderhoud € 120.838 onttrokken en toegevoegd aan de exploitatie.

Reserve vervangingsinvesteringen

Eind 2014 is bij het vaststellen van de Nota Reserves en Voorzieningen besloten tot het instellen van deze reserve ter dekking van vervanging van inrichtingselementen in de gebieden. Alleen de vervangingen van kunstwerken (bruggen en steigers) van meer dan € 50.000 én alle vervangingen van gebouwen vallen onder de noemer vervangingsinvestering. Betreft nieuwe aanschafkosten (investering) van een object na afloop van de levensduur van een inrichtingsvoorziening. Voor het doen van een vervangingsinvestering is een besluit van het algemeen bestuur nodig. Er zijn geen onttrekkingen voorzien voor de komende jaren.

Reserve afschrijvingslasten RM

Deze reserve dient ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten op de programma's (exploitatie) van de investeringen in maatschappelijk nut welke vanaf 2018 geactiveerd worden. In 2019 wordt deze reserve gevoed vanuit de investeringsreserve met het bedrag gelijk aan de geplande investeringen maatschappelijk nut in 2019 ad. € 0.3 mln. Vanaf 2021 is de geplande afschrijvingslast voorzien van € 23.000.

Voorzieningen

Staat van voorzieningen	Saldo 1-1-2019	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo 1-1-2020	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo 31-12-2020
Voorziening Groot Onderhoud	3.942	1.655	2.684	2.913	1.655	1.218	3.350
Voorziening puinstortgelden LNV	161	-	-	161	-	-	161
Voorziening afkoopsommen	193	-	24	169	-	24	145
Totaal	4.296	1.655	2.708	3.243	1.655	1.242	3.656

Meerjarig perspectief verloop voorzieningen

Meerjarig perspectief verloop voorzieningen	Saldo 1-1-2021	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo 1-1-2022	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo 1-1-2023	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo 31-12-2023
Voorziening Groot Onderhoud	3.350	1.655	1.262	3.743	1.655	1.478	3.920	1.655	2.097	3.478
Voorziening puinstortgelden LNV	161	-	-	161	-	-	161	-	-	161
Voorziening afkoopsommen	145	-	24	121	-	24	97	-	24	73
Totaal	3.656	1.655	1.286	4.025	1.655	1.502	4.178	1.655	2.121	3.712

Voorziening Groot Onderhoud

Groot onderhoud is noodzakelijk om de duurzame instandhouding van de gebieden te garanderen. Regulier onderhoud kent een jaarlijkse cyclus en groot onderhoud heeft een cyclus groter dan een jaar. Voor het verrichten van groot onderhoud is deze voorziening beschikbaar. Het doel van deze voorziening is het gelijkmatig verdelen van de lasten van groot onderhoud over de jaren. De jaarlijkse dotatie aan de voorziening is gebaseerd op de resultaten uit het Terrein Beheer Model (TBM). De geplande onttrekkingen op de voorziening Groot Onderhoud zijn gebaseerd op de actualisatie van TBM eind 2018.

Voorziening Puinstortgelden LNV

De voorziening puinstortgelden LNV is geheel geormerkt door het voormalige ministerie LNV en besteding kan plaatsvinden voor de aankoop van gronden en de inrichting hiervan in het Recreatiegebied.

Voorziening afkoopsommen:

Vanuit het project Hoekse Park zijn in 2015 enkele afkoopsommen ontvangen ten behoeve van toekomstig Regulier Onderhoud . Deze afkoopsommen zijn opgenomen in de Voorziening afkoopsommen. Vanaf 2017 wordt de jaarlijkse vrijval van € 24.157 verwerkt op het budget Regulier Onderhoud.

Langlopende schulden

Er zijn geen langlopende schulden.

Vlottende passiva

De vlottende passiva bestaan grotendeels uit verplichtingen, afrekeningen en ontvangen voorschotbedragen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren. Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar de jaarrekening 2018.

Meerjarenraming

Overzicht van baten en lasten in meerjarig perspectief	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten en baten gewone bedrijfsvoering				
Programma Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	4.411.400	4.411.400	4.411.400	4.411.400
Programma Ontwikkeling	242.500	242.500	242.500	242.500
Algemene Dekkingsmiddelen	17.700	17.700	17.700	17.700
Overhead	224.100	224.100	224.100	224.100
Baten gewone bedrijfsvoering				
Programma Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	737.400	737.357	737.357	737.357
Programma Ontwikkeling	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	3.928.900	3.928.900	3.928.900	3.928.900
Overhead	-	-	-	-
Saldo gewone bedrijfsvoering	229.400-	229.443-	229.443-	229.443-
Kredieten				
Lasten kredieten	110.972	-	-	-
Baten kredieten (bijdragen derden)	67.914	-	-	-
Saldo kredieten	43.058-	-	-	-
Totaal saldo van baten en lasten	272.458-	229.443-	229.443-	229.443-
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves				
Toevoeging reserves	-	-	-	-
Onttrekking reserves	272.458	229.443	229.443	229.443
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	272.458	229.443	229.443	229.443
Resultaat	-	-	-	-

Grondslagen voor de meerjarenbegroting

De grondslagen voor de ramingen in de meerjarenbegroting zijn vermeld in hoofdstuk 2 "Uitgangspunten".

Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

Structureel evenwicht

Voor een toelichting op het begrip "structureel evenwicht" wordt verwezen naar de toelichting bij het overzicht van baten en lasten (zie het begin van dit hoofdstuk).

In de structurele saldi van de meerjarenbegroting zijn de volgende structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves begrepen.

	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Geraamd resultaat	-	-	-	-
Geraamde incidentele lasten en baten per programma	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Incidentele lasten				
Programma 2				
- Krediet Inrichting Evenemententerrein HBB				
- Krediet Projectplan Marketing en Programma rotte				
- Krediet bewegwijzeringsstelsel vanaf de Rotte	43.058			
Totaal	43.058	-	-	-
Incidentele baten				
Programma 2				
- Krediet Inrichting Evenemententerrein HBB	-			
- Krediet Projectplan Marketing en Programma rotte	-			
- Krediet bewegwijzeringsstelsel vanaf de Rotte	43.058			
Totaal	43.058	-	-	-
Structureel saldo van de begroting	-	-	-	-

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Structurele toevoegingen				
Algemene reserve		-	-	-
Totaal	-	-	-	-
Structurele onttrekkingen				
Investeringsreserve	13	13	13	13
Reserve beheer Noordoever	121	121	121	121
Reserve afschrijvingslasten activa maats nut		-	-	-
Totaal	134	134	134	134

Op de investeringsreserve wordt structureel € 13.000 onttrokken (t.b.v. structurele dekking afschrijvingslasten van de sluiswachterswoning) o.b.v. eerdere besluitvorming. Aan de Reserve Beheer Noordoever wordt jaarlijks voor beheer en onderhoud € 120.838 onttrokken o.b.v. eerdere besluitvorming.

Vanaf 2021 worden de geraamde afschrijvingslasten van de geactiveerde investeringen maatschappelijk nut gedekt vanuit de ingestelde reserve afschrijvingslasten RM.

Bijlagen

Bijlage "Programma's, producten en taakvelden".

Verdeling taakvelden	lasten 2020	baten 2020	saldo 2020
Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden			
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.581.100	57.400	3.523.700-
<i>Gebiedsbeheer</i>	3.581.100	57.400	3.523.700-
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	294.200	680.000	385.800
<i>Economisch beheer</i>	294.200	680.000	385.800
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	510.700	-	510.700-
<i>Regelgeving & Handhaving</i>	510.700	-	510.700-
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	25.400	-	25.400-
<i>Communicatie</i>	25.400	-	25.400-
Totaal Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	4.411.400	737.400	3.674.000-
Ontwikkeling			
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	242.500	-	242.500-
<i>Planvorming & gebiedsontwikkeling</i>	242.500	-	242.500-
Totaal ontwikkeling	242.500	-	242.500-
Algemene dekkingsmiddelen			
0.5 - Treasury	10.700	-	10.700-
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	7.000	-	7.000-
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>	17.700	-	17.700-
0.5 - Treasury	-	-	-
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-	-	-
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>	-	-	-
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	17.700	-	17.700-
Overhead			
0.4 - Overhead	120.700	-	120.700-
<i>Bestuursproducten</i>	120.700	-	120.700-
0.4 - Overhead	16.200	-	16.200-
<i>Juridische ondersteuning en advisering</i>	16.200	-	16.200-
0.4 - Overhead	87.200	-	87.200-
<i>Financiën</i>	87.200	-	87.200-
Totaal Overhead	224.100	-	224.100-
Saldo gewone bedrijfsvoering	4.895.700	737.400	4.158.300-
Kredieten			
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-	-	-
Totaal programma 1	-	-	-
Totaal programma 2	110.972	67.914	43.058-
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen	-	-	-
Totaal Overhead	-	-	-
Saldo kredieten	110.972	67.914	43.058-
Totaal saldo van baten en lasten	5.006.672	805.314	4.201.358-
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			
0.8 - Overige baten en lasten	-	-	-
Totaal programma 1	-	133.500	133.500
Totaal programma 2	-	43.058	43.058
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen	-	95.900	95.900
Totaal Overhead	-	-	-
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-	272.458	272.458
Resultaat	5.006.672	1.077.772	3.928.900-
Algemene Dekkingsmiddelen			
0.11 Deelnemersbijdrage		3.928.900	
Totaaltelling lasten en baten	5.006.672	5.006.672	

Bijlage "Samenvatting bedragen per taakveld"

Verdeling taakvelden	lasten 2020	baten 2020	saldo 2020
0.4 - Overhead	224.100	-	224.100-
0.5 - Treasury	10.700	-	10.700-
0.8 - Overige baten en lasten	-	272.458	272.458
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.771.872	805.314	3.966.558-
0.11 - Resultaat van de rekening baten en lasten	-	3.928.900	3.928.900
Totaaltelling lasten en baten	5.006.672	5.006.672	-

Bijlage "Conversiestaat"

Productomschrijving	lasten 2020	baten 2020	saldo 2020
Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden			
Dienstverlening SBB	698.300		698.300-
Materiële lasten	2.882.800	57.400	2.825.400-
<i>Gebiedsbeheer</i>	3.581.100	57.400	3.523.700-
Dienstverlening SBB	97.000		97.000-
Materiële lasten	197.200	680.000	482.800
<i>Economisch beheer</i>	294.200	680.000	385.800
Dienstverlening SBB	509.900		509.900-
Materiële lasten	800	-	800-
<i>Regelgeving & Handhaving</i>	510.700	-	510.700-
Dienstverlening SBB	12.700		12.700-
Materiële lasten	12.700	-	12.700-
<i>Communicatie</i>	25.400	-	25.400-
Totaal Beheer, onderhoud en exploitatie gebieden	4.411.400	737.400	3.674.000-
Ontwikkeling			
Dienstverlening SBB	242.500		242.500-
Materiële lasten	-	-	-
<i>Planvorming & gebiedsontwikkeling</i>	242.500	-	242.500-
Totaal ontwikkeling	242.500	-	242.500-
Algemene dekkingsmiddelen			
Bank- en treasurykosten	10.700		10.700-
Onvoorziene lasten	7.000		7.000-
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>	17.700	-	17.700-
Rentebaten	-	-	-
Bijdrage van de provincie ZH	-	-	-
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>	-	-	-
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	17.700	-	17.700-
Overhead			
Dienstverlening SBB	105.600		105.600-
Materiële lasten	15.100	-	15.100-
<i>Bestuursproducten</i>	120.700	-	120.700-
Dienstverlening SBB	12.800		12.800-
Materiële lasten	3.400	-	3.400-
<i>Juridische ondersteuning en advisering</i>	16.200	-	16.200-
Dienstverlening SBB	71.700		71.700-
Materiële lasten	15.500	-	15.500-
<i>Financiën</i>	87.200	-	87.200-
Totaal Overhead	224.100	-	224.100-
Saldo gewone bedrijfsvoering	4.895.700	737.400	4.158.300-
Kredieten			
Totaal programma 1	-	-	-
Totaal programma 2	110.972	67.914	43.058-
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen	-	-	-
Totaal Overhead	-	-	-
Saldo kredieten	110.972	67.914	43.058-
Totaal saldo van batens en lasten	5.006.672	805.314	4.201.358-
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			
Totaal programma 1	-	133.500	133.500
Totaal programma 2	-	43.058	43.058
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen	-	95.900	95.900
Totaal Overhead	-	-	-
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-	272.458	272.458
Resultaat	5.006.672	1.077.772	3.928.900-
Algemene Dekkingsmiddelen			
Deelnemersbijdrage		3.928.900	
Totaaltelling lasten en batens	5.006.672	5.006.672	